

NÉZŐPONT

Versenyképesség és gazdaságpolitika

BÉKESI LÁSZLÓ*

A gazdaság teljesítményét és fejlődését alapvetően a versenyképesség, azaz a hatékonyság és a termelékenység határozza meg. Ez a törvényszerűség igaz mikroszinten, azaz az egyes vállalkozások esetében éppen úgy, mint makroszinten, tehát nemzetgazdasági és regionális méretekben is. Miután a magyar gazdaság immár öt éve lényegében a stagfláció csapdájában vergődik, a cikk áttekinti azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek meghatározzák a versenyképességet.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: E52, E61, E62, E64.

Kulcsszavak: versenyképesség, hatékonyság, termelékenység, gazdaságpolitika, fiskális politika, adópolitika.

Abstract

Competitiveness and economic policy

LÁSZLÓ BÉKESI

The performance and development of the economy are fundamentally determined by competitiveness, i.e. efficiency and productivity. This rule applies at both the micro level, i.e., in the case of individual enterprises, and the macro level, i.e., in terms of the national economy and regions. With the Hungarian economy essentially stuck in a stagflation trap for five years now, this article reviews the most important factors that determine competitiveness.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: E52, E61, E62, E64.

Keywords: competitiveness, efficiency, productivity, economic policy, fiscal policy, tax policy.

* Békesi László volt pénzügyminiszter. E-mail: bekelasz@t-email.hu

A kézirat 2025. szeptember 7-én érkezett a Külgazdaság szerkesztőségébe.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2025.69.9-10.110>

Bevezetés

Elemzésemben megpróbálok a versenyképességről, illetve a gazdaságpolitikában a versenyképesség javítását szolgáló eszközökről összefoglaló áttekintést adni. Három témakört vizsgálok. Az első: a világgazdasági viszonyok között, kiélezett globális és regionális versenyben mi a tartalma a nyitott, kicsiny gazdaság számára a versenyképességnek. A második témakör azzal foglalkozik, hogy különböző gazdaságpolitikai modellekben hogyan érvényesülnek a versenyképesség követelményei, és ezeknek milyen előnyös és hátrányos hatásai vannak. Végül a harmadik témakörben arról van szó, hogy a gazdaságpolitikák végrehajtását szolgáló nagy eszközrendszerek, a fiskális politika, beleértve az adópolitikát, a monetáris politika és a jövedelempolitika, valamint a versenyképesség viszonya a 21. század elején és konkrétan Magyarországon hogyan írható le.

Természetesen a versenyképesség alakulását a gazdaságpolitikán túli eszközök, hatások is formálhatják, befolyásolhatják. Fontos szerepe van például az infrastruktúra fejlettségének, állapotának, az oktatásnak, a képzésnek, az egészségügyi szolgáltatásoknak, a jogbiztonságnak, az élet- és vagyonbiztonságnak, az állam tulajdonosi, illetve regulációs szerepének, a világgazdasági munkamegosztásba integrálódás mértékének, a komparatív előnyök érvényesítésének, a kiszámítható, megbízható külpolitikának vagy éppen a lakosság és a vállalkozások várakozásainak, kalkulációinak.

1. Mit kell globális viszonyok között versenyképességen érteni?

A fogalmat azért érdemes körüljárni, mert azt tapasztalhatjuk, hogy a modern gazdaságpolitikák mindegyike a célrendszer kitüntetett elemei között szerepelteti a versenyképességet, a gazdasági hatékonyság javítását, mikro- és makroszinten egyaránt. Tehát a versenyképesség ma már nem szűkíthető le a gazdaság mikroszintű tartományára, nem csupán üzemi, intézményi szinten értelmezhető, hanem legalább olyan jelentős a makroszintű versenyképesség és annak javítása is. Makroszinten a versenyképesség alapvetően egy-egy nemzetgazdaság vagy régió tökegvonzó, tökemegtartó képességét, ennek kapcsán modernizációs pályára állítását és tartását, valamint kooperációs képességét jelenti. Mikroszinten, üzemi méretekben pedig döntően a piacon maradás, illetve a piacszerzés és a profitmaximalizálás egyik, vagy

talán legfontosabb feltétele. Mindezekből adódik, hogy a versenyképesség mint gazdaságpolitikai cél, ha különböző intenzitással, eltérő súlypontok közepette is, de valószínűleg minden modern gazdaságpolitikában megtalálható. Mit lehet a legtagabb értelemben versenyképességen érteni 2025-ben? Megpróbáltam hat pontban összefoglalni a versenyképesség tartalmát, legfontosabb elemeit. Ezek közül az első hármat mikroméretekre, gazdasági egységekre, vállalatokra, intézményekre, üzemekre vonatkoztatom, a második hármat pedig makroméretekre, döntően nemzetállamokra, esetleg régiókra (például Európai Unió), amennyiben az egyes nemzetállamok regionális integrációs szervezetek tagjai.

A versenyképesség első eleme a termékek, szolgáltatások minősége és használhatósága, abszolút kínálati dominancia mellett. Ennek fejlesztése állandó kutatást, fejlesztést, beruházást feltételez. Valószínűleg a legfontosabb eleme mindannak, amit ma mikroszintű versenyképességen értünk. A második elem a költségek minimalizálása kiélezett liberalizált piaci versenyben, amely egyben árverseny is. Takarékos és hatékony, valamint permanens költséggazdálkodás nélkül ebben a kiélezett versenyben egyetlen szolgáltató vagy termék-előállító cég sem tud piacra maradni. A versenyképesség harmadik mikroszintű eleme pedig a rendkívül gyors és rugalmas alkalmazkodás, a gyorsan változó technikai, technológiai, piaci és makrogazdasági követelményekhez. Ez a három elem együttesen alkotja a versenyképesség tartalmát mikroszinten, tehát vállalati, intézményi és üzemgazdasági méreteken.

Makroszinten a versenyképesség tartalma ugyancsak három pontban összegezhető. Az első és talán legfontosabb, hogy a hiányos erőforrásokkal rendelkező, kicsi és nyitott gazdaságok (mint amilyen Magyarország is) az erőforrások bővítéséért folytatott versenyben milyen helyet foglalnak el. Azaz tökevonzó és -megtartó képességük, valamint a technológiai transzferek mértéke és gyorsasága dönti el, hogy az adott ország vagy régió versenyképessége javul-e vagy romlik, illetve milyen mértékben változik.

A második makroszintű feltétel a fejlett infrastruktúra és a mobilizálható, gyorsan képezhető vagy átképezhető munkaerő léte.

Végül a versenyképességet döntően befolyásoló harmadik makroszintű feltétel a politikai stabilitás, amely kiszámíthatóvá teszi az adott ország vagy régió gazdaságpolitikájának alakulását is. Az igazi kérdés az, hogy ezek a feltételek, illetve ezeknek a feltételeknek a változása a különböző gazdaságpolitikai modellekben hogyan valósul meg.

2. Négy modell

Abból a szempontból, hogy a gazdasági hatékonyság követelményei és a társadalom tűrőkéessége között egy ország konkrét gazdaságpolitikájában milyen mix alakul ki, négyféle modellt különböztet meg. Ezek közül kettőt szélsőségesnek tekintek, kettőt pedig olyannak, amely konszolidált, demokratikus viszonyok között jellemzi a modern gazdaságokat, a fejletteket éppen úgy, mint a felzárkózókat. Részletes kifejtés nélkül, csak a teljesség igénye miatt utalok az első kettőre, tehát a szélsőséges gazdasági modellekre is. Még egyszer hangsúlyozom: a rendező elv az, hogy a gazdasági hatékonyság követelményének és a társadalom által igényelt jóléti és állami szolgáltatásoknak milyen kombinációja valósul meg a gyakorlatban.

A két szélsőséges variáns közül az egyik egy erőteljesen voluntarista gazdaságpolitika, amely nem számol a világgazdaságban végbemenő folyamatokkal és globális hatásokkal, így az integrációs folyamatokkal és a liberalizált versennyel, azaz a versenyképesség állandó növelésének követelményével. Ez egy befelé forduló, protekcionista, bezárkózó, versenyt korlátozó, leszakadó modell, amely ma már meglehetősen ritka, de azért néhány esetben – az egykori szovjet tagköztársaságokban, illetve néhány afrikai országban és a Balkán-térség némely országaiban vagy Észak-Koreában és Kubában – még előfordul.

Szintén voluntarista megoldás, amikor háttérbe szorul, sőt, gyakorlatilag megszűnik a gazdaságpolitikában a versenyképesség javítását szolgáló eszközöknek az érvényesítése. Elosztáscentrikus gazdaságpolitika valósul meg, kizárólag rövid távú politikai szándékok szolgálatában, a hatalomban maradás vagy a hatalom megszerzése céljából. Klasszikus példa erre Magyarország gyakorlata 2010 óta.

A második szélsőséges változat, amikor a társadalom közjó iránti igénye elenyésző mértékben vagy egyáltalán nem érvényesül. Abszolút gazdaságcentrikus a gazdaságpolitika, amely gyors növekedést próbál elérni, gyakran nem is eredménytelenül. Mindent a gyors modernizációnak és erőltetett felzárkózásnak rendel alá. Az ehhez szükséges lépések összehangolt megvalósítását szolgálja a gazdaságpolitika. Ilyen megoldást általában két esetben láthatunk. Az egyik a féldemokratikus vagy féldiktatórikus szisztémákban fordul elő. Tessék az ázsiai kistigrisekre, Kínára vagy az egykori Chilére gondolni. A másik változat, amikor demokratikus viszonyok között a gazdaságban krízis alakul ki, és a válság menedzselésére erőteljesen gazdaságcentrikus politikát kell végrehajtani. Ezen a téren a legkézenfekvőbb példa a kitűnő utódom, Bokros Lajos nevéhez kötődő stabilizációs program 1995-ben. Ezek azonban demokratikus viszonyok között csak átmenetileg alkalmaz-

ható programok. Ahol ez tartósan működik, ott általában a féldemokratikus vagy féldiktatórikus szisztémák adják a politikai alátámasztását ennek a gyors fordulatot, strukturális átalakulást és erőteljes gazdasági növekedést eredményező modellnek.

Fontosabbak számunkra azok a modellek, amelyek konszolidált, demokratikus viszonyok között alkalmazhatók. Ezekből is kettőt ismerünk. Az első olyan mix, amelyben a gazdaság hatékonyságának, versenyképességének növelését a kormány a társadalom számára még elfogadható, a tűrőképességet át nem lépő, de alapvetően gazdaságcentrikus gazdaságpolitikával ösztönzi. Ennek a modellnek a középpontjában a gazdaságpolitika dinamizáló hatása szerepel, de anélkül, hogy átlépné a társadalom tűrőképességét, és ezáltal kiáltó feszültségeket hozna létre. Klasszikus példák erre manapság a balti államok vagy éppen Szlovákia a közép- és kelet-európai régióban. 15 évvel ezelőtt Írország, Finnország, Spanyolország járta be ezt az utat.

A második konszolidált modell esetében a gazdaságpolitika centrumában nem a hatékonyság, a versenyképesség növekedése áll, hanem a társadalom közjóléti szükségleteinek optimalizálása úgy, hogy az még ne kergesse krízisbe a gazdaságot, tehát a gazdaság számára még elfogadható, minimális mozgásteret biztosító mix alakuljon ki. Itt a középpontban a társadalmi célok megvalósítása áll, a gazdaságpolitika háttérbe szorul, ennek következményeként a gazdaság araszoló pályára áll. Ez az araszoló pálya törékeny, amelyet rendkívül nagymértékben befolyásolnak a világ-gazdaság konjunkturális hatásai. Az egyensúlyi pozíciók labilisak, így a gazdaság nem gyors, modernizációs, felzárkózó pályáján halad, hanem a szerény növekedést időnként stagnálás, majd visszaesés váltja fel. A „stop and go” gazdaságpolitikai akciók ciklikusan ismétlődnek. Magyarország évtizedek óta rendre ezt a gazdaságpolitikát követi. Ez nem egy dinamikus, felzárkózó, egyensúlyőrző növekedési pálya, nem modernizációs pálya, hanem olyan araszolás, amely nem fenyeget ugyan gazdasági krízissel vagy összeomlással, de esélye sincs arra, hogy a verbálisan meghirdetett modernizációs, felzárkózási pályára terelje a magyar gazdaságot, amely később megalapozhatná az ambiciózus jóléti programok és ideológiák megvalósítását.

3. A versenyképességet befolyásoló gazdaságpolitikai eszközök és a versenyképesség viszonya

A gazdaságpolitika végrehajtásának eszközrendszerét szolgáló valamennyi területen megtalálhatók a versenyképesség, a hatékonyság növeléséhez nélkülözhetet-

len elemek. A fiskális politikában, a jövedelempolitikában, a monetáris politikában, a makroszintű egyensúly menedzselésében és a végső felhasználás struktúrájának befolyásolásában, alakításában egyaránt.

3.1. Fiskális politika

A négy legfontosabb terület, amely közvetlen hatással van a versenyképességre, döntően a makro-, de nem kis mértékben a vállalati vagy üzemi méretű mikroszintű versenyképesség alakulására is, a következő:

- A centralizáció és a redisztribúció mértéke. Lényegében az e mögött meghúzódó államfelfogás és állami szerepvállalás érvényesítése. Minél nagyobb a centralizáció és a redisztribúció, annál kevesebb esélye van a gazdaságpolitikának arra, hogy a versenyképesség és a hatékonyság erőteljes növelésén alapuló, dinamikus, modernizációs pályára állítsa a gazdaságot. Ez a tétel fordítva is igaz. A korlátok és a mértékek jelentősen eltérőek lehetnek attól függően, hogy egy átalakuló, fejlett jóléti államról van-e szó (az Európai Unió régi tagjainak többsége ilyen), vagy egy felzárkózó és még kialakulatlan jóléti államot menedzselő országról beszélünk. (Ilyenek az EU-hoz később csatlakozó országok, közöttük Magyarország is.) Egy dolog egészen biztos: akármelyik modellt tekintjük is, versenyképességi szempontból a centralizáció és a redisztribúció növelése hátrányos, csökkentése viszont előnyös.
- A második elem az államháztartás egyensúlyi pozíciója. Ennek csak azt a szerepét emelem ki, amely közvetlenül hat a versenyképességre. Az erőteljes és tartós egyensúlyhiány, amely ráadásul csak magas hitelfelárral finanszírozható, vagy fenntarthatatlan – lásd ikerdeficit –, vagy a versenyképesség minden elemét rongja. Finanszírozási oldalról megdrágítja az új erőforrásokhoz való hozzájutást, és bizonytalanságot, bizalmatlanságot visz a gazdaságpolitikába, illetve egy-egy ország vagy régió megítélésébe.
- A harmadik eleme a fiskális politikának a szociálpolitikai rendszerek hatása a versenyképességre. Ezek minél kiterjedtebbek, minél nagyobb mértékben veszik igénybe a centralizált erőforrásokat, annál inkább rongják a versenyképességet. Minél inkább célzottan, a rászorultsági elvre építik az erőforrások és a jövedelmek átcsoportosítását, annál inkább hozzájárulnak a versenyképesség javításához.
- A negyedik fiskális elem a biztosítási rendszerek alapelve és gyakorlata. Ez a nyugdíjrendszer és az egészségbiztosítási rendszer. Ahol az állam az állampol-

gárok megtakarításai, a szolgáltatást igénybe vevők hozzájárulása nélkül, állami kötelezettségként biztosítja és finanszírozza a nyugdíjakat és az egészségügyet, ott ezeknek a rendszereknek a működtetése rendre beleütközik a gazdaság teherbíró képességének és versenyképességének a korlátaiba is. Ahol ezek a nagy ellátórendszerek átalakulnak (lásd a modernizálódó rendszereket Nyugat-Európában vagy a szlovák egészségügyi reformot), ott viszont erőteljesen javítják az adott gazdaság versenyképességét.

3.2. Jövedelempolitika

A hüvelykujjszabály világosan meghatározza a termelékenység és a bérdinamika viszonyát. Ha a bérdinamika egy adott időszakban meghaladja a hatékonyság és a termelékenység növekedésének mértékét, nemcsak inflációs és egyensúlyi problémák lépnek fel, hanem drasztikus versenyképességet rontó hatás is kibontakozik. Azt is mondhatnánk, kötelező jövedelempolitikai alapelv, hogy a gazdaság, illetve a termelékenység növekedését nem haladhatja meg egy adott időszakban a reálbérek növekedésének mértéke. Minél nagyobb a különbség a termelékenység javára, annál több erőforrást lehet fordítani egyensúlyjavításra, beruházásra, exportbővítésre. Az összefüggés irreverzibilis, és voluntarista módon nem értelmezhető. Azaz nem lehet a teljesítmények növelésétől függetlenül bérfelzárkóztatási programot meghirdetni és megvalósítani (esetünkben az EU-hoz), illetve nem lehet átfogó reformok nélkül több mint 700 ezer közalkalmazott és köztisztviselő bérét a piaci szférával összevetve versenyképes szintre emelni. Súlyos teher, hogy a demográfiai apály és a tömeges kivándorlás miatt drasztikusan szűkülő munkaerő-kínálat sokszor hatékonysággal alá nem támasztott béremelést is kikényszerít.

Nem lényegtelen a jövedelempolitikában a bérstruktúra és a bérarányok alakulása sem. Ha a nem kompetitív szféra bérdinamikája húzza a versenyszféra béreit, és nem fordítva, akkor az rövid és középtávon is a költség-versenyképesség romláshoz fog vezetni. (Lásd 50 százalékos béremelés 2002-ben.) Ez a lépés nem csupán az államháztartás hiányát növelte a bázisba beépülő tartós kötelezettségek miatt, hanem a versenyszféra béreit is elszakította a termelékenység alakulástól.

3.3. A monetáris politika hatása a versenyképességre

Ha egyoldalú és inkonzisztens a monetáris cél, különösen egy felzárkózó nyitott gazdaságban – nevezetesen egy erőltetett, irreális inflációcsökkentési programot

akar megvalósítani olyan makrogazdasági fundamentumok mellett, amelyek a felzárkózó országokra jellemzőek –, akkor ez egyértelműen az erőforrások drágításával, a profitot csökkentő árfolyammal jár együtt, amelynek a következménye mikro- és makroszinten egyaránt a versenyképesség romlása. Ha a monetáris politika alkalmazkodik a fundamentumokhoz, és nem kísérli meg irreális módon pótolni vagy kiegyenlíteni a fiskális és a jövedelempolitika hátrányait, hanem a gazdaságra gyakorolt hatások fegyelmezett elemzésével korrigálja azokat, akkor van esély arra, hogy a monetáris politika hatása versenyképességet javító legyen. Ez nyilvánvalóan a növekedésösztönzés és az egyensúlymegőrzés közötti nagyon finom manőverezés kérdése, amely kétségkívül nem egyszerű feladat. Magyarországon azonban nem a feladat bonyolultsága miatt sikertelen ez a vállalkozás, hanem azért, mert évek óta tudatosan elhibázott a jegybank gyakorlata, és napjainkban a magas inflációs nyomás miatt jókora késéssel kényszerül a hitelkínálat szűkítésére, a pénzmennyiség korlátozására.

3.4. A végső felhasználás befolyásolása

Perdöntő, hogy az erőforrások felhasználásának szerkezete hogyan alakul. Mikro- és makroszinten is javítja a versenyképességet, ha dinamikusan nő a felhalmozási ráta, gyarapodnak a beruházások, illetve a gazdasági növekedés és a hatékonyság javulásának mértékénél valamelyest szerényebb a végső fogyasztás dinamikája. A liberális közgazdászok tehát nem ab ovo utálják a fogyasztást, csak akkor kritizálják azt, hogy ha ennek üteme a gazdasági növekedés és a hatékonyságjavulás ütemét meghaladja. Ha azt csak követi és helyet ad a beruházások növekedésének, amely végül is a modernizációs pályának és a tartós, egyensúlyőrző gazdasági növekedésnek a feltétele, akkor az üdvözlendő és a versenyképességet javító mix.

Megkülönböztetett szerepe van a versenyképesség javítása terén a megtakarítások ösztönzésének. Ez elsősorban az egyéni jövedelemtulajdonosoknál és az államnál mint jövedelemtulajdonosnál fontos. A harmadik nagy jövedelemtulajdonosnál, a vállalatoknál a növekedés finanszírozásához szükséges többletforrások viszonylag olcsó elérése a versenyképességet javító feladat. A lakosság és az állam esetében perdöntő a megtakarítások növelése – illetve a deficit csökkentése –, azaz olyan környezet és eszközrendszer kialakítása, amely ezt elősegíti.

4. Adópolitika

Az adópolitikával kapcsolatban csak azokat a szempontokat emelem ki, amelyek versenyképességi szempontból fontosak, azaz szerves részét képezik egy felzárkóztató, modernizációs gazdaságpolitikai programnak.

Az adórendszereknek a modern államokban általában három funkciót tulajdonítanak. (Nem szabad megfeledkezni a sorrendről sem!) Az első: az államháztartás bevételeit kell adókból biztosítani. Ez az alapfeladat. A jövedelemcentralizáció természetesen a gazdaságpolitika végrehajtását is befolyásolja, ezért az adórendszer egyben a gazdaságpolitika végrehajtását stimuláló eszköz is. Az a jó, ha minél kisebb hatása a gazdaságpolitikára. Ha egy kormány minden gazdaságpolitikai célt adóztatással akar megoldani, akkor torz és bonyolult adórendszer jön létre, amely kontraproduktív, a kitűzött célokat nem éri el, de sok kárt okoz. (Lásd például napjainkban nálunk az ágazati és szektorális különadókat vagy Trump vámpolitikáját az USA-ban.) Ez már államfelfogás, az államháztartás egyensúlyi pozíciójának és méretezésének a kérdése. Végül, de nem utolsósorban elkerülhetetlen, hogy az adórendszerek valamilyen társadalompolitikai célt is szolgáljanak, ha mással nem, azzal, hogy jövedelemkülönbségeket csökkentenek, transzfereket hajtanak végre, módosítják az egyes jövedelemtulajdonosok nettó jövedelempozícióját, akár a lakosságról, akár a vállalkozásokról van szó. Ha ezt a hármas funkciót tekintjük, és tudjuk, hogy az adórendszereknek versenyképességet befolyásoló szerepük is van, akkor érdemes összefoglalni azokat az uralkodó tendenciákat, amelyek a versenyképesség javítását is szolgálják. Világszerte napirenden van az adóztatás reformja. Az adórendszerek átalakításánál a modern államok többnyire következetesen érvényesítik a következő célokat.

4.1. A jövedelemcentralizáció csökkentése

Az állam gazdasági és jóléti szerepének átalakulásával, a költségvetési hiány csökkentésével és a bővülő gazdasági teljesítményekkel együtt végbemegy az eredeti jövedelemtulajdonosoktól elvont adók és járulékok mérséklése is. A centralizációs ráta a jóléti államokban 60 százalék alá, a felzárkózó, fejlődő országokban 50 százalék alá, a kiugróan gyors növekedést produkáló országokban 40 százalék alá csökken. A mérséklődő centralizáció növeli a gazdaság szereplőinek akkumulációs képességét, egy-egy ország tőkevonzó erejét, így javítja versenyképességüket.

4.2. Az eredeti jövedelmek és profitok adóinak mértéke csökken, az adóztatás súlypontja áttevődik a végső felhasználásra

A korszerű adóztatás egyre kevésbé kitorászik a jövedelemtulajdonosok zsebében, helyette inkább a végső felhasználást, ezen belül is a fogyasztást követi nyomon. Csökken a jövedelem- és profitadók súlya, emelkedik a forgalmi és vagyoni típusú adók aránya. Az adórendszer egyes elemeinek megtervezésekor számításba kell venni azok egymásra és az egész gazdaságra gyakorolt halmozott hatásait, következésképpen végre kell hajtani az incidenciavizsgálatokat, azaz az egyes adónemek egymásra rakódó hatásai következményeinek a felmérését, és el kell végezni a hatástanulmányokat. A modern adórendszerek nem alkalmaznak prohibítív adómértékeket, és a marginális adókulcsok jó megválasztásával elkerülük a negatív Laffer-effektus káros hatásait. A végső fogyasztás adóztatása a többfázisú nettó forgalmi adó mellett egyre nagyobb mértékben alkalmazza a felhasználás összetételét is befolyásoló öko- és jövedéki adókat. (Adóigazgatási és közteherviselési szempontból is hatékonyabb a végső felhasználás következetes adóztatása.) A passzív vagyongyarapodás – például nem termelő célú ingatlan – adóztatásának súlya is emelkedik.

4.3. Az adómértékek progressziója csökken, a marginális adókulcsok közelednek egymáshoz, terjed a lineáris adóztatás (flat tax)

Bármilyen adónemről is essék szó, az adómértékek progresszivitása mérséklődik. Ez a tendencia a jövedelemadóztatás terén az adókulcsok és adósávok csökkenését, a marginális kulcsok közeledését jelenti. A személyi jövedelmek adóztatása is közelít a lineáris adóztatáshoz (egyre népszerűbb a másfél kulcsos – 0 és X százalék), a tőkejövedelmek elkülönített, de azonos mértékű lineáris adóztatása (forrásadó) pedig általánosnak tekinthető. A gyakorta jó példaként emlegetett szlovák adórendszer jól illusztrálja ezt a tendenciát. Kétségtelen, hogy napjainkban a szélsőséges jövedelmi és vagyonskülönbségek miatt ismét terjed a progresszív adóztatás. Egy jól működő adórendszerben helye lehet a lineáris, progresszív, degresszív, sőt akár a negatív adóztatásnak is. (Ha például adóalap hiányában az adórendszeren belül nyújtott kedvezményt az adóalanyok nem tudják igénybe venni, a negatív adó a kedvezménnyel azonos összegű állami támogatást jelent.) A helyesen megválasztott adómértékek gazdaságpolitikai jelentőségűek. Az adómértékek megtervezése mellett sokszor nagyobb jelentősége van az adóalapok meghatározásának. Döntés kérdése, hogy a jövedelmek és profitok adóalapként figyelembe vehető nettó összegét

hogyan határozzuk meg: milyen költségtételekkel csökkenthetjük a bruttó jövedelmeket. Különös jelentősége van az adó- és számviteli törvények összhangjának.

4.4. Az adóalapok szélesítése, a kedvezmények és preferenciák szűkítése

A törekvés: minél többen minél kevesebb adót fizessenek. A módszer csökkenti a szürke és a fekete gazdaságot, egyszerűsíti, átláthatóvá teszi az adóztatást, könnyíti az alkalmazást és ellenőrzést, végső soron javítja az adóztatás hatékonyságát. A kedvezmények köre lényegében három területre szűkül: az elszegényedés és nyomor mérséklése, illetve a beruházások és a hosszú távú megtakarítások ösztönzése.

4.5. A helyi adók súlya és szerepe nő a központi adók terhére

Az államháztartás átalakításával, valamint az állami feladatok decentralizálásával együtt nő a helyi, települési és regionális szervezetek, önkormányzatok szerepe. Ezzel párhuzamosan átalakul a helyi adóztatás rendszere is, bővülnek a helyi adók. Ehhez a központi adók csökkentése teremt helyet. (Kiáltó és káros kivétel a jelenlegi magyar adórendszer.)

4.6. Egyszerűsödik, átláthatóvá válik az adóigazgatás az adóalanyok és az adóhatóságok számára egyaránt

Többnyire valamennyi adórendszeri módosítás az egyszerűsítés irányába hat. Ezek a módosítások megkönnyítik az önadóztatást, javítják az adóellenőrzés hatékonyságát, segítik az adóalanyok és adóhatóságok munkáját egyaránt. Az egyszerűsítés az adminisztráció csökkentésével is együtt jár.

Az adórendszerek felépítése, alakítása és módosítása hozzájárulhat a versenyképesség javításához vagy rontásához. Az biztos, hogy az adórendszer politikai szándékú farigcsálása, módosíthatása bizonytalanságot okoz, és ezzel rontja a versenyképességet. Arról már nem is szólva, hogy a voluntarista gazdaságpolitika és a nacionálpopulista kormányzás milyen súlyosan veszélyezteti a gazdaság versenyképességét.